

MASSMEDIA VA MULTIMEDIA TA'LIM OMILLARI SIFATIDA

Abdullajonova N.N, TATU FF assistenti, Isaqova S.O', TATU FF talaba

XXI asr jamiyati zamonaviy dunyoning ajralmas qismiga aylangan ommaviy axborot vositalarining, so'nggi paytlarda esa multimedaning chuqur ta'siri bilan ajralib turadi. Biroq, ommaviy axborot vositalarining aloqa kanallaridan foydalanishda tanganing boshqa tomoni borligini yoddan chiqarmaslik zarur:

a) Bir tomondan, taraqqiyot omili sifatida ularning ta'siri hayot sifati, uning madaniy va ijtimoiy darajasini yaxshilashda namoyon bo'ladi;

b) Boshqa tomondan esa, hukmronlik va manipulyatsiya vositasi sifatida ular kundalik hayot haqiqatiga bir tomonlama va zaiflashgan jamoatchilik munosabati paydo bo'lishiga hissa qo'shadilar.

Zamonaviy jamiyatda ommaviy axborot vositalari nafaqat axborot vositasi, balki shaxsning kognitiv va xulq-atvor tajribasini mustahkamlash, shakllantirish yoki diversifikatsiya qilish uchun mo'ljallangan ta'lim omilidir. Davr talablariga muvofiq xulq-atvor va ong modelini shakllantirish uchun ushbu ta'lim muhitining harakatlarini, ijtimoiylashuv va shaxsni shakllanishning boshqa muhitlari - maktablar, oilalar, cherkovlar va boshqa madaniyat muassasalarini bir biri bilan bog'lash zarur.

Shunday qilib, ommaviy aloqa bolalar o'sib-ulg'aygan ijtimoiy-madaniy muhitning bir qismi hisoblanadi. Bugungi kunda boshlang'ich maktab, gimnaziya va litsey o'quvchilari besh-o'n yil avvalgiga qaraganda multimediali xabarlarga, ayniqsa, audiovizual xabarlarga ko'proq vaqt sarflashadi. Ularning shaxsiyat rivojlanishining oqibatlari ochiq yoki yashirin, bevosita yoki bilvosita, bashorat qilinadigan yoki oldindan aytib bo'lmaydigan bo'lishi mumkin.

Bolaning bilimga bo'lgan qiziqishi va istagi endi sinfda yoki kundalik darsdan tashqari tajribada qondirilmaydi. Ommaviy axborot vositalari nafaqat ko'ngilochar vositaga, balki ko'plab vasvasalar va zo'ravonliklar dunyosi uchun keng ochilgan oynaga aylanadi, ular ko'pincha Lyuis Mumford (Lyuis Mumford) ta'rifiga ko'ra, "dunyoning ko'zi" deb ataladi. Yoshlar va ayniqsa, o'smirlarni raqamli madaniyat va texnologik ommaviy axborot vositalari o'ziga jalb qiladi. Eng ohirgi versiyalari tobora ularning qiziqishlariga yaqin

bo‘lib, o‘yinlar, videokliplar, filmlar ishlab chiqarish, shuningdek, turli xil aloqa vositalari - forumlar, chatlar, real vaqt rejimida muloqot qilish uchun messenjerlar formatida taqdim etilmoqda.

Ommaviy axborot vositalari, multimediya va bolalar shaxsini rivojlantirish jarayoni o‘rtasidagi bog‘liqlik turli sohalar - psixologiya, pedagogika, jurnalistika va boshqalar tadqiqotchilari uchun doimiy qiziq mavzudir. Turli manbalarga ko‘ra, media muloqotining tarbiyaviy ta‘sirini quyidagicha umumlashtirish mumkin:

- a)* yangi ta‘lim tajribasi;
- b)* asosiy bilimlarni mustahkamlash va asoslash;
- c)* hissiy sohaga ta‘sir qilish;
- d)* xulq-atvor namunasi;
- e)* ijtimoiylashtirish vositalari.

Demak, G.Kuku “Ta‘lim va ommaviy axborot vositalari” asarida ta‘kidlagan ommaviy axborot vositalarining tarbiyaviy ta‘siri shaxsning ijtimoiy-madaniy kodeksini qurishda alohida o‘rin tutadi. Ommaviy axborot vositalari orqali tarqatilayotgan xabarlar mazmuni kattalar fikridan ko‘ra bolalar va o‘smirlarning fikrlash va his-tuyg‘ulariga ko‘proq ta‘sir qiladi. Buni J.Piaje quyidagicha izohlab, “intellektning rivojlanish bosqichlari muammolarini tahlil qilish orqali izohlash mumkin” deydi va u o‘zining “Intellekt psixologiyasi” asarida psixik rivojlanish doimiy to‘planishlar natijasi emas, balki doimiy xarakterga ega va uning har bir bosqichining tuzilishi ma‘lum bir xususiyatga ega ekanligini isbotlaydi. Masalan, ko‘plab ommaviy axborot vositalari (matbuot, radio, televidenie, Internet, elektron o‘yinlar) o‘smirlarga mo‘ljallangan. Ular o‘ziga xos madaniy munosabat va ko‘nikmalar, sevimli mashg‘ulotlari hamda intilishlari shakllanadigan, katta ishonch, vaqt va pul mablag‘lari ajratiladigan yoshda.

Shundan kelib chiqib, maktab va boshqa ta‘lim muassasalari bilan birgalikda ommaviy axborot vositalari hamda multimedia vositalari tarbiya omillari tizimida muhim o‘rin tutadi, shuningdek, shaxsning tarbiyasi va rivojlanishiga qo‘shimcha ta‘sir ko‘rsatadi. Shunday qilib, ommaviy axborot vositalari insonga quyidagi jihatlarda ta‘sir qilishi mumkin:

- kognitiv (dunyo haqidagi tasavvurni o‘zgartirish);
- affektiv (hissiyotlar, qarashlar o‘zgarishi yoki shakllanishi);
- xulq-atvor (odamlarning xatti-harakatlarini o‘zgartirish va ijtimoiy safarbarlik fenomeni).

Tarbiyaviy ta’sir ikki ko‘rinishda namoyon bo‘ladi: yashirin va oshkora. Darhaqiqat, agar biz faqat ommaviy axborot vositalarining funktsiyalari (axborot berish, korrelyatsiya, aloqa va ko‘ngilochar) haqida gapiradigan bo‘lsak, unda ular axborot berish, odamni madaniyat va ijtimoiylashtirish orqali tarbiyaviy funktsiyani ham o‘z ichiga oladi. Bu funktsiya multimedia uchun ham polivalent ta’siri tufayli xarakterlidir.

Ommaviy axborot vositalari mustaqil va xilma-xil ta’lim imkoniyatlarini taklif qiladi hamda aniq ta’lim faoliyatini amalga oshirish uchun ishlatiladi. Shu munosabat bilan Ioan Chergit o‘tgan asrning 70-yillarida shunday degan edi: “...Ommaviy axborot vositalari oila va maktab muhiti, shuningdek, odatiy muhit bilan bir qatorda bolaning hayoti uchun to‘rtinchi doimiy muhitni tashkil qiladi. Ommaviy axborot vositalari maktab o‘rnini bosmaydi, balki inson va uning atrof-muhit o‘rtasidagi munosabatlarning asosiy elementi bo‘lgan murakkab ta’sirga ega.

Shu bilan birga, maktabdagi boshlang‘ich ta’lim insonga umrining oxirigacha to‘liq va yetarli bilim bermasligini unutmaslik kerak. Binobarin, asosan o‘qitiladigan maktab muhitidan tashqari, yuqorida qayd etilgan ijtimoiy institutlardan tashkil topgan haqiqiy shakllantiruvchi maydon bo‘lgan maktabdan tashqari ijtimoiy muhit ham inkor etib bo‘lmaydigan tarbiyaviy ta’sir ko‘rsatadi. Hayot davomida o‘z-o‘zini tarbiyalash uchun inson ijtimoiylashuv va jamiyat tomonidan unga taqdim etilgan madaniyat bilan tanishish vositalaridan mohirona foydalanishi kerak. Ular orasida ommaviy axborot vositalari uzluksiz ta’limni amalga oshirish uchun tez va inkor etib bo‘lmaydigan imkoniyatlarni taqdim etishda o‘zining ahamiyati bilan ajralib turadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

12. Жураев Н. М., Абдуллажоновна Н. Н. The importance of telecommunication technologies in the preparation of future teachers of computer science at the university // Технические науки в России и за рубежом. – 2016. – С. 71-72.

13. Абдуллажонова, Н. Н. (2018). НА УРОКАХ ЛЕГОКОНСТРУИРОВАНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МУЛЬТИМЕДИА ТЕХНОЛОГИЙ. *Теория и практика современной науки*, (6), 727-730.
14. Абдуллажонова, Н. Н. (2016). Портфолио в качестве инструмента для оценки совокупного воздействия. *Современная система образования: опыт прошлого, взгляд в будущее*, (5), 30-33.
15. Абдуллажонова, Н. Н. (2017). Современные образовательные технологии. *European Journal of Technical and Natural Sciences*, (2), 44-47
16. Abdullajonova, N. N., & Tursunaliyev, E. (2022). INFORMATIKA DARSLARIDA MEDIAMATNLAR TAXLILI. *Ta'lim fidoyilari*, 4, 10-15.
17. Jo'rayev N.M, Abdullajonova N.N, INFOGRAFIK G'OYALARNI RIVOJLANTIRISHNING TURLI YO'LLARI, *Ta'lim fidoyilari*, 6, 190-195.
18. X Qodirov, N Abdullajonova. HAMKORLIK PEDAGOGIKASINING INSONPARVARLIK HUSUSIYATLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI AHAMIYATI. *Scientific journal of the Fergana State University*, 560-563
19. Н.Н Абдуллажонова. ОПТИҚЧА HTML-ТЕГЛАР ҲАМДА ҚЎРҚУВ БИЛАН КУРАШИШГА ЁРДАМ БЕРУВЧИ ВИЗУАЛ РЕДАКТОРЛАР. *Научная дискуссия: инновации в современном мире*, 175-179
20. Н Жураев, Н Абдуллажонова. Роль единого портала интерактивных государственных услуг (епигу) в законотворчестве и повышении правовой культуры населения. *Fuqarolik jamiyati. Гражданское общество* 12 (4), 67-70
21. N Abdullajonova, M Jamoliddinova. MEDIA TA'LIM ISTIQBOLLARI. *Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры* 3 (9), 32-34
22. N Abdullajonova. PYTHON DASTURLASH TILIDA CHIZIQLI REGRESSIYA TASHKIL QILISHNING SODDA USULLARI. *Engineering problems and innovations*